

Ilmārs Latkovskis: Par Eiropas vērtību kritiku

12.02.2013 10:29

Ilmārs Latkovskis, LR Saeimas deputāts

Par Eiropas vērtību kritiku*

Cienu Imantu Kalniņu (ImKu) un saprotu viņa sāpi par Latviju. Viņa NRA publicēto atklāto vēstuli un sekojošo interviju uzskatu par impulsu latviešiem vajadzīgai diskusijai. Par absurdu uzskatu autora tendenci visās nelaimēs vainot Eiropu un gaišos piemērus redzēt Putina Krievijā un Lukašenko Baltkrievijā.

Lasot ImKas teikto, svarīgi nodalīt vērtīgo dziļumu no virspusēji redzamā absurda, ko daudzi būs naski izmantot politiskai konjunktūrai.

Partiju demokrātijas posts bez spožuma un alternatīvas

Pirms gandrīz simts gadiem Knuts Hamsuns dedzīgi, bet ne vientuļi, vērsās pret partiju demokrātijas sistēmu. „Viņš [Hamsuns] dusmojās, ka partiju iekārta kļuvusi par arēnuniecībām, politiskiem andelmaņiem, karjeristiem. Vēlēšanu tiesības neizvirza izcilākos.”**

Taču šī kritika Hamsunam nelika noliegt eiropēiskās vērtības. Nekādi politiski samistrojumi viņam neliedza būt lepnam eiropietim. Viņš izsaucās: „Paldies Dievam, es esmu eiropietis!”**

Ko darīt? Ko mainīt? Ko likt partiju sistēmas vietā?

Pirms dažiem gadiem Krievijā iznāca anonīms sacerējums trijos sējumos „Projekts Krievija”, kas šaurākās aprindās izpelnījās sajūsmu arī Latvijā. Gudra, asprātīga un iespaidīga partiju demokrātijas kritika. Tur ir atbilde, ko darīt tālāk – monarhijas atjaunošana Krievijā. Vienlaicīgi tā ir atbilde uz jautājumu, kas ir mūsu sabiedrotie, ja vēlamies kritizēt izķēmotas eiropiskās vērtības.

Praktiskā pieredze ir nedaudz atvēsinājusi arī manu degsmi partiju demokrātijas sistēmu vienā rāvienā nomētāt ar cepurēm. Kvalitatīvs politiskais darbs prasa specializāciju, koordināciju un arī uzticību jautājumos, kuros pats nevari iedziļināties. Tāpēc politika ir komandas darbs – tādas komandas, kur līdz zināmai robežai iekšējā konkurence ir virzošais faktors

Kā tad varam mainīt politisko sistēmu? Pakāpeniski. Skatīties, kā aizvien vairāk iesaistīt cilvēku intereses patiesi pārstāvošas (nevis tikai Eiropas finansējuma motivētas) sabiedriskās un profesionālās organizācijās. Sava nozīme varētu būt arī izmaiņām vēlēšanu sistēmā. Nobriedusi nepieciešamība Saeimas Kārtības rullī veikt grozījumus, kas mazinātu partiju iespējas taisīt PR ar saviem likumdošanas priekšlikumiem.

Te tomēr nonākam pie pretrunas ImKas kritiskajā loģikā. Tās it kā nejaukās Eiropas vērtības, kas tik ļoti degradējot Latvijas politisko vidi, pašā Rietumeiropā vērojamas stipri mazāk vai pat ir neiedomājamas. Bieži taču ir nācies dzirdēt, ka par tādu un tādu gājienu, kādu izstrādājis kāds mūsu politiķis, Zviedrijā vai Vācijā politiķis jau būtu septiņas reizes demisionējis un aiz negoda padarījis sev galu.

Mediji nevis atspoguļo patiesību, bet gan veido to

Plašsaziņas līdzekļiem (īsāk – medijiem) Latvijas attīstībā ir vēl būtiskāka nozīme nekā politiķiem. To saku kā cilvēks, kurš pats gandrīz trīsdesmit gadus nostrādājis radio, TV un drukāto mediju jomā. Mediju vara pār sabiedrību ir milzīga. Cilvēki dzīvo mediju realitātē. Politiku un politiķus, problēmas un risinājumus, sabiedrotos un ienaidniekus cilvēki redz caur mediju realitātes prizmu. Mediji nevis atspoguļo patiesību, bet gan veido to. Tikmēr paši mediji ir ārpus kritikas un ietekmes no sabiedrības puses.

Pilnībā piekrītu ImKam, ka „mediju telpa tiek līdz malām pieblīvēta ar dažādiem izklaides pasākumiem, absolūti nesvarīgiem un tukšiem. Latvijā tiek izdota vesela kaudze žurnālu un laikrakstu, ko nosacīti varam dēvēt par dzeltenajiem.”

Vai tam kāds sakars ar Eiropas vērtībām, kuru kritikas kontekstā ImKa visu šo raksta? Eiropā vairāk kā jebkur citviet joprojām ir respektabli preses izdevumi, kuros nav ne grama no dzeltenuma. Bet latvieši vēsturisku apstākļu dēļ nelasa, neklausās un neskatās to, ko rada Eiropā. Provinciāla norobežošanās ir laba augsne, lai latviešus šausminātu ar izķēmotām Eiropas vērtībām.

Vēlos brīdināt arī no ilūzijas, ka mēs izveidosim kaut kādu pašpietiekamu latvisko informatīvo telpu. Nevaru iedomāties, ka pat tāda labklājības valsts kā Luksemburga izveidotu kaut kādu pašpietiekamu luksemburgiešu informatīvo telpu. Viņi ir eiropieši, kuri informāciju gūst no franču, vācu u.c. medijiem.

Ideālā gadījumā arī latvietim vajadzētu lasīt, skatīties, klausīties gan Latvijas, gan Eiropas, gan arī Krievijas medijus. Taču praksē te jūtama katastrofāla disproporcija. Kad vēlā pēcpusdienā pārslēdzu lielākos latviešu TV kanālus, tad pieci no sešiem (!) rullē Krievijas produkciju krievu valodā – apstulbojošus seriālus, dažādus izklaides un šarlatānisma balagānus. Ja ar to ir par maz, tad „Lattelekom” pakete piedāvā vēl lērumu ar Krievijas kanāliem.

ImKas kritizētās „dāvanas” mūsu mediju telpā šobrīd patiesībā ienāk no Krievijas, nevis no Eiropas valstīm. Mēs satraucamies par nacionālo informatīvo telpu, tikmēr mūsu nacionālie kanāli viņiem atvēlēto ētera telpu piegrūž pilnu ar krievisko.

Sabiedriskajam medijam vajadzētu censties nevis pašķidrā līmenī konkurēt ar visiem pa visu laukumu, bet gan koncentrēties uz kvalitāti, lai latviskais vienmēr ir ar kvalitātes zīmi. No citzemju informatīvās ietekmes mēs nebūsim pasargāti nekad. Tikai jautājums, kādas būs proporcijas starp krievisko, eiropisko, amerikānisko u.c.

Vai mūsu brīvība ir mazkulturāla?

Mani jau ilgāku laiku ir nodarbinājis jautājums par objektīvu pētījumu, lai izvērtētu, kurš no Latvijas vēstures posmiem kultūras radīšanas ziņā bijis visbagātākais. Piemēram, ja salīdzinātu četrus divdesmit gadu posmus: a) līdz Pirmajam pasaules karam, b) Latvijas brīvvalsts starpkaru periods, c) padomju laiks septiņdesmitajos un astoņdesmitajos, d) atjaunotās brīvvalsts laiks.

Es sliecos domāt, ka ar savu atjaunotās brīvvalsts kultūru paliksim pēdējā vietā. Tāpēc arī ar sapratni uztveru ImKas izteikto cildinājumu par latviešu kultūras uzplaukumu padomju laikā. Taču atkal rodas jautājums, kur te Eiropas vaina? Vai tajā, ka latviešu izcilākie operas solisti un diriģenti kā visspožākās pasaules zvaigznes šodien iemirdzējušies uz Eiropas skatuvēm? Viņi patiešām ir kļuvuši par eiropiskas identitātes cilvēkiem, kuri tomēr paceļ arī latviešu nacionālo lepnumu.

Vai patiešām mūsu atgūtā brīvība ir tik mazkulturāla? Iespējams, ka vienkārši mainījušies mūsu kultūras sasniegumu virzieni. Eiropas līmenī mūsu kultūras sasniegumi pat varētu būt pieauguši, bet panīkums iestāties daudzās kultūras „vietējās lietošanas” nozarēs, kur padomju laikos bijām pieraduši pie kādas pašsaprotamas kvalitātes. To derētu papētīt un padiskutēt. Varbūt tas ļautu mazināt depresīvās noskaņas runās par Latvijas kultūru.

Kuram ar kuru pa ceļam

Vēl tikai piesaukšu atsevišķas mūsu nebūšanas, kuras ImKa uzskaita kā Eiropas „dāvanas” : 1)«milzīgais aizbraucēju skaits», 2) «spēļu nami un izpriecu iestādes», 3) «noķēzītas ēku sienas» 4)«bomži», 5) «praidi», 6) „sabiedrībā vairs neredz sapratni, līdzjūtību, humānismu.”

Ja kāds kaut mazliet ir redzējis dzīvi Eiropas pilsētās, tad viņš labi zinās, ka tur tādas „dāvanas”, piemēram, spēļu nami un izpriecu iestādes acīs duras daudz mazāk nekā Rīgā vai Maskavā. Vai nav tā, ka atbildību par pašu brīvības skurbumā saražotajiem mēsliem gribam uzvelt Eiropai?

* Raksta saīsināta versija. Pilnu tekstu skat. www.ilmarslatkovskis.lv

** Ingars Štetens Kollūens. „Knuts Hamsuns. Dzīve, daiļrade, laiks”, Atēna, 2008.